

COMINCO
MADENCİLİK
A.Ş.
TÜRKİYE'DE
MADEN
ARAMACILIĞI
İÇİN
50 MİLYON \$
HARCADI

Cominco Madencilik A.Ş. Genel Müdürü Sabri Karahan Madencilik Bülteni'ne yaptığı açıklamada Türkiye'de Madencilik, geliştirmek istiyorsak Kanada, ABD ve Avustralya'yı örnek almalyız dedi.

• Yabancı sermaye Türkiye'ye ne sağladı?

Herşeyden önce yabancı sermaye Türkiye'ye maden aramaları için 10 senede yaklaşık 200 milyon dolar sermaye getirdi. Türkiye'ye getirilen bu sermaye maden aramacılığında riskin üstlenmesi açısından son derece önem arz etmektedir. Harcanan bunca paraya rağmen hiç bir maden rezervi bulunamayabilirdi.

• Türkiye'de maden aramacılığına para harcayacak, risk sermayesini üstlenecek özel sektör kuruluşları yok mu?

Bugüne kadar Türkiye'de madencilikte aramaya ciddi oranda yatırım yapan, sermayesini riske eden özel sektör nadirdir.

Yabancı sermaye, rezerv bulmaya yönelik etkili arama metodları getirdi. Bugün Türkiye'de 5 tane ekonomik olarak işletilebilir altın rezervi ortaya çıkarılmış durumda.

Risk sermayesi madencilikte çok önemlidir. Çünkü madeni bulma garantiniz olmadığı halde paranızı maden aramalarına harcıyorsunuz. Yabancı sermaye bir ülkeye girdiğinde yaklaşık 10 sene orada kalmak durumunda. Çünkü 10 senede ancak birşeyler ortaya koyabilir, proje geliştirebilir. Bir maden arama ruhsatı alınca hemen maden bulunmuyor ki! Örneğin altın madencilğinde, uluslararası istatistiklere göre

Sabri KARAHAN

Madencilik Bülteni Mayıs '97

100 hedef sahadan ancak bir tanesinde ekonomik olarak işletilebilecek bir proje ortaya çıkarabiliyorsunuz. Alınan ruhsatı fizibil bir projeye dönüştürmek için o sahada prospeksiyon, jeokimya, jeoloji, jeofizik, sondaj, teknolojik ve ekonomik birçok çalışmayı yapmak zorundasınız. Bu çalışmalarını uluslararası standartlarda yapabilmemiz için yılda en az 2-3 milyon dolar harcamanız gerekir. Ve üstelik ortalama 10 yıl boyunca bu çalışmalara ve harcamalara devam etmeniz gerekir.

"Bunun dışında yaklaşık 200 tane jeolog/jeoloji ve maden mühendisi arama çalışmalarında 10 yıl boyunca bir eğitimden geçti. Bunların arasından yaklaşık 20 tanesi uluslararası standartta dünyanın her yerinde ve şirketinde maden arama çalışmaları yapabilecek düzeye geldi"

• Türk Madenciliğinin kazancı ne?

Bu bizim de maden arama çalışmaları dışında dışarıya açılmamızı sağlayacaktır. Kanadalı'nın bugün Türkiye'de yaptığını yarın biz Balkanlar'da, Kafkaslar'da, Ortaasya'da v.b

"Uluslararası şirketlerde birlikte çalışan mühendislerimiz, uzun yıllardır kendilerine sordukları "biz uluslararası mühendislik boyutunun neresindeyiz?" sorusunu cevaplama şansını yakaladılar. Tabii bu durum sadece teknik elemanlar için geçerli değil aynı zamanda bu alanda faaliyet gösteren şirketler ve kurumlar da "benim konumum nedir?" sorusunu sormak zorunda kaldılar"

birçok ülkede yapma noktasına geleceğiz. Yabancı sermaye olarak bizim şirketlerimiz, elemanlarımız oralara gidecek ve öğrendikleri metodları oralarda uygulayarak başarılı olmak için çalışacaklardır.

"Yabancı sermaye gelip Türk elemanlarla Türkiye'de başarılı oluyor, ben niye olmayayım? Ben uluslararası standardın "Benchmark"ın neresindeyim? Uluslararası mühendislik boyutum ne? "MTA, Etibank gibi devlet kuruluşları ve madencilik yapan özel şirketler kendilerini bu sorgulamadan, testten geçirme fırsatını buldular.

Türkiye'de 500-600 aile geçimini yabancı sermayeli madencilik şirketlerinde ça-

lışarak sağlamaktadır. Türkiye'ye gelen yabancı sermayeli madencilik şirketlerinin başarılı olması, yeni yabancı şirketlerin Türkiye'ye gelmesine ve Türkiye'de maden arama ve yatırım yapmasına yol açacaktır.

Yaklaşık 10 sene içinde 200 milyon dolar harcayarak 100 ton altın rezervi bulup ortaya çıkaran bu şirketler buldukları altın rezervlerini ürettikleri zaman bu servet Türk insanının ve ekonomisinin hizmetine sunulmuş olacaktır.

Bu şirketler 100 ton altın üretebilmek için yaklaşık 240 milyon dolar yatırım yapacaklar, üretime geçecekler ama yanlış uygulamalar ve kararlar, madenci şirketlerle halkı karşı karşıya getirmiş durumda. Çevre Bakanlığı bir senede verilmesi gereken ÇED raporunu 4 senede verebilmiştir. ÇED'teki bu gecikme halkta tedirginlik yaratmıştır.

Burada sorumlu bakanlıkların ve bürokratların hem kendilerine, hem yatırımcıya hem kurallara güvenmemesi hadisesi yaşanmış ve iş sürüncemeye bırakılmıştır.

• Yabancı sermayenin kazancı nedir?

İster yerli olsun, ister yabancı, hiç kimse uğraştığı faaliyette bir kazanç olayı yoksa o alana para yatırmaz, parasını daha çok kazanacağını umduğu başka alanlara kaydırır.

"Dışarıdan birisi Türkiye'ye döviz getirirse yani parasını Türkiye'de piyasa şartlarında değerlendirmek isterse kazancı dolar bazında en az % 17-18'dir" Öte yandan bu yatırımcı parasını İMKB'de hisse senedi alıp satarak, hem daha çok para kazanma şansına hem de dolaylı yollardan bazı şirketleri ele geçirme şansına sahiptir. "1996 yılı sonu itibariyle İMKB'deki artış dolar bazında % 45 olmuştur. Madencilikte milyonlarca dolarlık arama riski sermayesini üstlenmiş, parasını toprağa gömmüş bir madenci şirketinin kazancı ise ancak % 20 olmaktadır".

Oysa arama safhasında risk sermayesi yatırmış olan madencinin üretim safhasındaki kazancı diğer sektörlerle göre daha yüksek olması gerekmez mi? Maalesef madencilikte bir paradoks yaşanmakta ve riski yüksek olan madencinin kazancı diğerlerine göre daha düşük olmaktadır.

Peki buna rağmen niye
34 _____

yatırım yapıyorlar diye sorabilirsiniz. Bunun bir tek cevabı var. O da madencinin 40 yılda bir de olsa, BONANZA tipi, çok büyük rezervi olan zengin bir maden yatağını bularak, yüksek para kazanma şansı vardır. İşte madencileri peşinden sürükleyen olay da budur. Henüz Türkiye'de hiç bir madenci Bonanza maden yakalamış değil. Türkiye'de yerin altındaki madenleri

"Yabancı şirketler buldukları altın rezervlerini işletebilmek için 5-6 senedir uğraş vermektedirler. Hangi Türk özel şirketi 200 milyon dolarını maden aramaya riske eder. Ve bulunduğu madeni işletebilmek için 5-6 sene bekleyebilir?"

bulup ortaya çıkaracak ne sermaye var, ne teşvik var. Bunun sonucu da, yerin altında duran madenlerin ne Türk insanına ne Türk ekonomisine faydası var.

• Yabancı şirketlerde bulunan altın madenlerinin işletilmesine şu veya bu sebeple izin verilmezse madencilik sektörü bundan nasıl etkilenir?

Böyle bir durumda yabancı sermaye Türkiye'den gider. Bunun anlamı, hukuki hak ve güvencelerin Türkiye'de anlamsız olduğudur. Türkiye, Osmanlı dönemi de dahil tarihinin hiç bir döneminde böyle bir durum yaşamamıştır, yaşamaz da.

Türkiye uluslararası arenada yabancı sermaye tarafından yatırım yapılamaz ülkeler kategorisine sokulur. Türkiye sözüne güvenilmez bir ülke olarak büyük yara alır.

Bu yara sadece madencilik sektörü ile sınırlı kalmaz ve diğer alanlarda da etkisini gösterir. Türk madencilik sektörü ülkeye arama risk sermayesi getiren bir kaynaktan mahrum kaldığı gibi ülkeye ilk etapta girecek ilave 250 milyon dolarlık yatırım sermayesinden de yoksun kalır. Yabancı sermaye şirketlerinde halen çalışan 500-600 aile işsiz kaldığı gibi üretime geçilmesi halinde istihdam edilecek 1000 den fazla kişi de bu şansını yitirecektir.

⁵⁻
Türkiye'de hiç bir hükümet, parlamentoda temsil edilen hiç bir siyasal parti yabancı sermayeye karşı değildir. Yabancı sermaye bugün İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda Madencilik Bülteni Mayıs '97

hergün hisse senedi alıp satarak elini taşın altına sokmadan para kazanmıyor mu? Koç, Sabancı ve daha birçok Türk özel sektörü yabancı sermaye ile ortak değil mi? Türkiye'ye giren toplam yabancı sermaye içinde madenciliğin payı devede kulaktır. Madencilik sektörünün dışındaki sektörlerde gelen yabancı sermayeden korkulmuyor da, bir tek madencilik sektörüne gelen yabancı sermayeden mi korkuluyor?

Bütün bu olanlara mantıklı, geçerli cevap bulmak maalesef mümkün değil. Üstelik bir çok Türk özel sektör firması yabancı sermaye olarak dünyanın her tarafına gidip çalışıyor. Türkiye dünya ekonomisine entegre olmuş saygın bir ülke. Zaten bugün dünyanın hiç bir demokratik ülkesi yabancı sermayeye karşı değil. Çin'e bile yılda 50 milyar dolarlık yabancı sermaye yatırımı yapıyor. Ülkelerin yabancı sermayeyi kendi ülkelerine çekebilmek için rekabet halinde oldukları biliniyor.

• Madencilik sektöründe en büyük sıkıntı nedir?

Türkiye'de madencilik sektöründe sıkıntının temelinde sektöre para girişinin, yani yatırımın ol-

"Bir sene içinde alınması gereken ÇED raporu 4 sene bekletilirse insanların bu işte bir çapanoğlu vardır diye düşünmesini doğal karşılamak lazım"

mamasıdır. Sektörde bir tane yeni yatırım yapılmıyor. Yatırım yapılmayan sektör büyüyüp gelişebilir mi? Türkiye'de madencilikten daha fazla vergilendirilen bir sektör yok. Sanayiye hammadde üreten bu sektör, saygın bir sektör konumunda olması gerekirken, gözardı edilmiş bir konumdadır. Hammaddesi olmayan hiç bir sektör ayakta duramaz. Madenciliğin sanayiye hammadde üreten bir sektör olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır. Yeraltı servetlerinin aranıp bulunarak üretilmesi ve Türk insanının, ekonomisinin hizmetine sunulmasından daha anlamlı bir hizmet olabilir mi? Maden Kanunu'nda tedbir almamız lazım. Türkiye'de madenci hem maden arayıp bulmak için cebinden risk sermayesini yatıracak, hem kârı diğer sektörlerle göre daha düşük hem de dünyanın en yüksek vergisini

ödeyecek ondan sonra bu sektörün gelişmesi beklenemez! Bu yapıda madencilik gelişemez. Kanada'da, ABD'de, Avustralya'da madenciliğin nasıl geliştiğini iyi incelemek lazım.

Bergama - Ovacık'ta Eurogold Şirketi hertürlü yasal prosedürü yerine getirmesine, uluslararası standartlara uygun olarak işletme yapacağını taahhüt etmesine, rağmen 6 senedir altın üretimine başlayamadı. Maden Kanunu'nda madencinin diğer sektörlerle göre % 14 daha fazla vergi ödemesini önleyecek, uzun vadeli vergisi düşük bir dönem koymalıyız ve bulunan madenin işletilmesini güvence altına alacak değişiklikleri yapmalıyız.

• Sizce yabancı sermayeli şirketlerin buldukları altın rezervlerini üretmeleri neden engelleniyor?

Burada sorun maden kanunundan kaynaklanmaktadır. Madenci yatırım yapmak için 13 bakanlıktan, 80 merciden izin almak, muhatap olmak zorunda bırakılmamalıdır. Madencilikte yatırım yapmanın uluslararası kuralları vardır. Devlet bu kurallara

uyulacak standartların neler olacağını belirler ve baştan maden kanununda deklare eder.

Madenci, dilinden hiç anlamadığı 13 bakanlık ve 80 küsur merci ile muhatap olmamalıdır. Bu husus madenciye caydırıcı etki yapmaktadır. Madenci projesini kendi bakanlığına yani Maden Bakanlığı'na sunmalıdır. Maden Bakanlığı şemsiye görevi gören bir organizasyon kurup madencinin ruhsatlardan doğan haklarını diğer bakanlıklar ve mercilerde korumalıdır. Madencinin ÇED için Çevre Bakanlığı ile tartışmasına, bir ÇED raporunu alabilmesi için 4 sene beklemesine gerek kalmamalı.

Bakanlığı'nın kendisinden istediklerini yerine getiren, belgeleyen, taahhüt eden madencinin, işletme izni otomatikman elde etmesi, Maden Bakanlığı tarafından güvence altına alınması şarttır. Madenci kendisinden istenen kuralara uyuyor ve bunların uygulanmasını projeleriyle ispat ediyorsa, "sen önce git surdan şu izni al, yetmedi git bu izni de al, yetmedi bir de o bölgede yaşayan insanların halkoy-

"Türkiye ciddi maden potansiyeli olan bir ülke. Bunu dışarıdan gelen uzmanlar da ifade ediyorlar. Ama Türkiye'de müteşebbisler madencilğe yatırım yapmaktan öcü gibi kaçıyor çünkü hem dünyanın en yüksek vergisini vereceksiniz, hem ruhsat güvenceniz olmayacak, hem de bir maden bulmak için yıllarca para harcayıp ortaya birşey koyduğunuzda, onu üretebilmek için uluslararası standartlarda üretim yapmayı garanti ve taahhüt etseniz bile üretim izni alıp, alamıyacağınızın garantisi yok"

laması sonucunu görelim. Yöre halkı o bölgede madencilik yapılmasını isterse mesele yok ama halkoylamasında bir oy fazlasıyla hayır çıkarsa kusura bakma orada maden işletilemez, senin ruhsatını iptal ediyoruz" noktasına getiriliyorsa, artık bu ülkede Madencilik Bakanlığı'nın bir fonksiyonundan bahsedilebilir mi? Bu şartlar altında Madencilik Bakanlığı yatırımcı bir bakanlık olabilir mi? Ortaya konmuş rezervlerin sudan bahanelerle 5-6 yıldır üretilmesinin engellenmesine, sürünce-medede kalması lüksüne bu ülke sahip değil.

• Maden Kanunu'na göre ruhsat alınarak bulunan bir madenin işletilip işletilemeyeceğinin madenin bulunduğu yerdeki insanların halkoylaması ile belirlenmesi için kanun teklifi hazırlanmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Eğer bu kanun tasarısı TBMM'de kabul edilirse dünyada ilk uygulamayı biz başlatmış olacağız, ve özel sektör madenciliğinin de sonunu getireceğiz. Madencilik bilim teknik ve deneyim dikkate alınarak ya-

Madencilik Bülteni Mayıs '97

pılır. Yasalarımızda zaten yöre halkına danışma mekanizması bulunmaktadır. Eğer bir sınırlama gelecekte bunun aramalar başlamadan getirilmesi lazım.

Hiç bir maden şirketi işletme güvencesi olmayan bir rezervi bulmak için risk sermayesi yatırmaz.

Madenci ile halkı karşı karşıya getirmemek lazım. Arama ruhsatı olan madenci, arama sonucunda bir rezerv ortaya çıkarır ve bu rezervi önceden belirlenmiş kurallar ve standartlar içerisinde işleteceğini ispat (ÇED çalışması) ve taahhüt ederse, otomatikman bulunan o rezervi işletme hakkı olmalıdır.

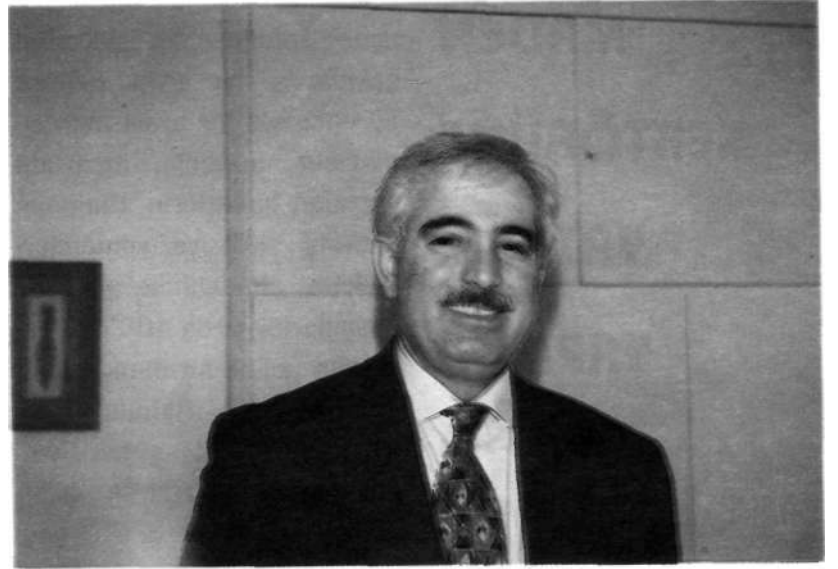
• Cominco'nun Türk Madenciliği'ne katkısı nedir?

Cominco 90 yıllık tecrübesi olan bir madencilik firmasıdır. Cominco Türkiye'de maden aramacılığı için bugüne kadar 50 milyon dolar harcama yaptı. Bunun sonucu yer altındaki değeri itibarıyla 900-1000 milyon dolarlık rezerv ortaya koymuştur.

Bulunan rezervi işletmek
Madencilik Bülteni Mayıs '97

çin 100 milyon dolarlık yatırım planlanmıştır. Ancak Türkiye'nin bu günkü ortamında yatırım için riske girilip girilmeyeceği belirsizliğini korumaktadır.

Şirketler üretim izni alabilmek için 13 Bakanlık, 80 küsur merci ile boğuşup 5-6 sene

beklemeyi göze olmak durumunda bırakılmışlardır.

Dünya standartlarına uygun koşullarda üretim yapabilme garantisi verilmesi gerekir.

Türkiye'de madencilikte en büyük sorun bu alana yatırım yapacak sermayenin bulunamamasıdır.

Ote yandan maden aramada risk sermayesini yatırıp maden rezervi ortaya koyan şirketlere sudan sebeplerle saldırıda bulunuluyor ve buna seyirci kalmıyorsa, yatırımları engelleniyorsa, hele hele halk oylaması diyerek madenci ile yöre insanı çatışma içine itiliyorsa Türkiye'de

madencilik yapmanın riski artmış demektir. Türkiye'de 8-10 senedir maden aramalarına 200 milyon dolar para yatıran ve Türk madenciliğine ilave 240 milyon dolarlık yatırım yapmak isteyen şirketleri yöre halkı ile karşı karşıya getiren devletin soruna bir an önce çözüm bulması gerekmektedir.